

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 5. У Будиму 15. Аугуста 1865. Год. VII.

Саборска заключена о ербским основним школама.

§. 1. Свако дете дужно је у своју основну школу ићи.

§. 2. Та дужност почиње са 7-мом а свршује са 12-ом год. живота.

Изузимљо се само бреговити предели у Хрватској и у Славонији, где ова дужност са годином дана доцније почиње па и доцније свршује.

§. 3. Свака је општина дужна једну школу и учитеља држати, чим 50 за школу способне деце има. (На 100 до 200 таке деце мора имати два учитеља, на 200 до 300 три и т. д. на свако 100 деце по једног учитеља више и толико школски соба и учитељски станова, или за ово накнаде. *)

§. 4. Места са мање од 50 таке деце ако немогу сама за себе, могу у друштву са оближњим школу држати, ако нису преко по сата раздалеко; а другачије мора свако за себе само школу имати, а учитеља заједно једнога, који је дужан деци долазити.

У местима са мање од 50 таке деце, ако немогу ни сама за себе, ни у друштву са оближњима школу држати, има парох за суразмерну награду дотле децу учити, док број деце не порасте, или док се ненађе фонд за издржавање правог учитеља.

§. 5. Све трошкове за подизање и издржавање школа и учитеља има општина из свои сопствени прихода подмиривати, ако већ на то одређени фондова нема, или у колико ови неби измагали.

§. 6. Општине морају за своје школе сопствена згодна здања имати, зарад којих ће главна школска власт планове са инструкцијом издати.

*) Сабор је закључио, да се у горњој крајини која је сирота помоћу народног фонда засад отворе 20 правосл. ербски основни школа, и наређена је помоћ за сваку школу по 200 фт а. в. годишње дотле, док се те школе неузмогу саме одржати.

§. 7. За сваку школу има се одредити довољан огрев.

§. 8. Сва на школским зданияма нуждна оправљања (репарације) имају се у време школског распуста предузети и свакако пре почетка школе свршити.

§. 9. Школска здания имају се противу ватре осигурати.

§. 10. Свака школа мора имати све нуждне намештае и све прописане учевне опреме.

§. 11. Учительска плата одређује се по величини и снази општина најмањѣ на 200, 300, 400 и 500 ф. а. в. (урачунавши у ово депутате и земљѣ где их има, окром удесног стана и за овај нуждног огрева или у име овога накнаде) које ће плате главна школска власт по преслушању дотичне општине одређивати.

§. 12. Учительима сме се плата повисити, а смањити никакo.

§. 13. Плата иде учитељу од оног дана кад службу прими. Плата у готовом новцу издаје се месечно напред; а од депутата, где их има, издаје се половина уз две трећине огрева на почетку првог, а остало на почетку другога течаја.

§. 14. Ако би плата учитељу не уредно издавала се, то има политична власт на пѣгову тужбу не само утерати заостатак плате, него и због закашићног издавања накнаду за изашавшу штету.

§. 15. Учитељу се додаје после сваки 10 год. службе, у истом месту прилог од 10 на 100 целокупне плате, ако то непрелази 600 ф. а. в.

§. 16. Главна школска власт има се постарати, да се сваке год. неколико награда онима учительима раздају, кои се особито узотликују учећи децу неги воћа, челе и свилоделству. *)

§. 17. У општинама где учители добивају плате и остало из касе или други извора политичне општине, добиваће то све и одсад од исте политичне општине, док тај терет политични општина и према другим вероисповестима не престане, а има се на то пћи, да и међутим ова давања постану суразмерна.

Ово важи и за стечај политичне општине у смотрену школски здания и учительски станова, где и у колико тај данас постои.

§. 18. На србској основној школи може само онај православи Србин бити учитељ, кои е срб. правосл. препарицију свршио и онде пред одређеном комисиом учитељски изпит са добрим успехом положио.

*) Рад овог одређене су на свако 100 учитеља 3 награде: една од 8, една 6 и една 4 дуката свега 21 награда у суми 126 дуката.

§. 19. Ако би ко предпоменуту квалификацију имао, али за 5 год. после учительског изпита без учительске праксе остао, то је дужан поново и то само практични учительски изпит пред истом комисијом положити.

§. 20. Могу и женскињџ учительке бити, али само на женској основној школи, ако с допуштењџ главне школске власти учительски изпит за поменуту школу пред гореноменутом комисијом са добрим успехом јавно положи, а притом и достоверне сведочење покажу, да су веште јисту децу обучавати и у женским ручним радњама.

§. 21. Само у случају кад неби овако (као §. 18 и 19) способни лица било могу и друга способна за учитель постављџна бити, али само привремено и имају се одма квалификовани учительи прописаним путем тражити и поставити.

§. 22. Чим се учительско место упразни, дужно је местно школско управљџство одма то предпостављџној школској власти званично јавити. Та власт има одма наредбу начинити за привремено попунењџ тог места и онда разписати стечај путем срб. повинна са роком од 4 недељџ дана, пак искључивши не довољно способне све остале молбенице послати заједно са свима сведочењама и приложима дотичној општинској скупштини рад избора односно кандидације. Избор однос. кандидацију има та скупштина неизоставно за 14 дана на исти онај начин учинити као што је наређено за избор однос. кандидацију свештеника. Свршен избор однос. кандидацију враћа црквени одбор одма предпостављџној школској власти, другџје ова сама наименује. Кога општина избере, тога и школска власт наименује, а од кандидата наименује онога, кон је најспособниј, и то на изцрпљџно писмено изјаснењџ дотичнога школског референта, и доставља то наименованџ заједно с припадајућим актима главне школској власти, па ако ни ова ништа противу тога нема или за месец дана нејави, оно му декрет издаје, а усједно доставља и дотичној политичној власти прве инстанције то наименованџ до знања.

При избору однос. кандидацији као и при наименовању има се не само на најспособнијега него и на то пазити, да сродници ни под коим условом небуду код исте школе намештени.

§. 23. Наименованог учителя има дотична општина доселити или му суразмерну накнаду дати.

§. 24. Сваки је учитель најпре привремено намештен, и то: новоименовани за два, а други за год. дана, и тек по истеку овога времена, кад се својом службом и својим владанџм осведочио,

да е добар учителъ, добива декрет за сталног учителя у томе месту.

§. 25. Сви учителѣ како му драго намештени били имаю се строго држати прописа што се тиче њиови дужности према цркви и школи, деци и родителѣма, общини и властма.

§. 26. Местно управительство школе не може учителю од волѣ службу одказати, него мора свою тужбу поднети предпостављеной школској власти, која ће на основу учинѣне изтраге привременог учителя сама, а сталнога само са знанѣм главне школке власти одпустити.

§. 27. Болесном учителю има се дати помоћник. При дуго-трајној болести добива учителъ помоћника само на год. дана, а онда се ставља у пензию, и може се кад сасвим оздрави, опет у службу тражити.

§. 28. Помоћници болесних учителя као и на место умрлих ил одишавших учителя постављени супленти добиваю само половину постоеће плате, а друга пола иде болесном учителю или у случаю смрти у местни школски фонд, одкуд удовица посмртни квартал прима, али мора стан уступити.

§. 29. За помоћнике и супленте способна и од предпостављене школске власти ех offо наређена лица имаю одма тамо ићи, другачије губе право за две год. на друго место тражитисе.

И помоћнике дужна е община доселити или суразмерну накнаду дати.

§. 30. За пензию учителя и за помоћ њиови удовица и сирота завешће се едан общти фонд, за коиће се специјалан план израдити. *)

*) Предложена су следећа начела, која ће за основ служити, кад се буде план израђивао: (од Г. мајора Милекића).

§. 1. Сваки учителъ без разлике, био он оженѣн или не, дужан е како ова установа у живот ступи, 10 проц. од свое плате у дочични общти фонд одма и то еданпут за свагда уложити.

§. 2. Сваки учителъ плаћа од свое плате 2 проц. у исти фонд и то у месечним одплатама.

§. 3. При сваком прелазу на бољу стацию одае прираштај плате за прву годину у месечним одплатама у горепоменути фонд.

§. 4. Сваке године плаћа общтина од целе учительске плате едан по сто у тај фонд, и то у почетку године.

§. 5. Право на мировину. Право на мировину за учителѣ, људове удовице и спрочад добив се само са исплаћеним улогом 10

§. 31. Пре навршене 6е односно 7е год. не може никоје дете у основну школу примљено бити, осим ако му само 2 ил 3 месеца недостају; а чим које наврши прописане године имају га родитељи ил ових заступници без изговора у школу предати, другачије ће приморани бити.

Само болешљива деца и то само на основу лекарске сведоче могу и дуже без ове школе остати.

§. 32. У србској основној школи слободно је само оне верозаконске књиге употребљавати, које србски св. синод пропише, а остале књиге које одобри државна власт на предлог србске главне школске управе.

§. 33. У срб. народној школи србски је језик учевни језик.

§. 34. У срб. народној школи законом су прописане следеће науке: Наука вере са библичним приповедакама старог особито новог завета, читање часловца и псалтира, св. еванђељия и апостола и прописани житија светих, црквено појанје, србски језик са дотичном науком читања и писања кирилицом, красорис, рачун, уз које се има и гимнастика као редован предмет увести.

§. 35. Изузевши одморне дане има се сваки дан до подне 3, а по подне 2 сата школа држати.

§. 36. Местно управитељство школе има савестно настојати, да сва за школу способна деца уредно школу походе.

проц. од плате по §. 1. и то после 5. година учитељске службе рачунајући од дана положеног улога.

§. 6. Мировина плаћа се по годинама службе и то:

од 5—10 године	100 фор.	од 20—25 год.	160 фор.
„ 10—15 „	120 „	„ 25—30 „	180 „
„ 15—20 „	140 „	„ 30 више „	200 „

§. 7. Учитель, који би из службе својеволјно изступио или отпуштен био, недобиа ништа натраг.

§. 8. У пензио ставља се онај учитель, који би због телесне ил душевне слабости неспособан постао, учитељске дужности уредно одправљати, било на његову молбу, или наредбом дотичне школске власти.

§. 9. После 40 година службе има сваки без разлике право на целу пензио, био у служби или без њ.

§. 10. Удовица била сама или са децом по добива пензио истом правилу као и учитель.

§. 11. Тако исто и деца, једно или више њи добивају после смрти оца и матере назначену пензио, док се неухљбе, иначе до 20. године.

§. 12. У руковању овог фонда водиће бригу она иста администрација, која има управу над осталим народним фондовима.

§. 37. За неуредно походењ школе имаю се први ред родитељи опоменути да ће и како казнићи бити; други ред казне се са 50 нов. а после све двоструко више до 4 ф. а. в.

Изузимљу се само случајви болести детинић ил болести и смрти родитеља.

§. 38. Новци од школски казни иду у местни школски фонд.

§. 39. Да се извиди какве су успехе учинили учитељи с децом прописани су изпити: недељни, месечни, полгодишњи и годишњи.

§. 40. За одморе одређени су окром недељни и празнични дана зими среда по подне, а лети цео четвртак; али ако преко недељ празник падне, то се има школа у одморни дан накнадити.

Одмори о великим праздницима су: о Божићу 5 дана почевши са туциним; о Ускресу 6 дана почевши са великим четвртком; о Духовима 3 дана.

Велики одмор трае на главним школама од Преображења па до 4 дана после крстова; а на основним школама по местним потребама, а то е: или као предпоменуто, или од Петрова до Преображења. Само у бреговитим пределима у Хрвацкој и у Славонији од Аранђелова до Богојавлења.

§. 41. Пре навршене 12е односно 13е год. неможе ни едно дете од ове школе ослобођено бити, осим ако пређе у другу школу, које може и пре 12е год. бити.

§. 42. У којој општини има два учитеља основне школе, има едан само мушку а други само женску децу учити, и по томе се имаю одма мушка и женска деца одлучити.

§. 43. У свакој девојачкој школи има се увести наука па и учитељка за женске раднић.

(Продужиће се.)

Учитель треба сву децу на оку да има.

Има спољашњи знакова, по којима ће сваки, ко школу надгледа, познати чим у ню ступи, е ли дошо к учителю валяну и вешту и одату свом званю или не; има знакова на учителю самом, што га издаю какав е и шта вреди. Ево љу само неке да наведем и да пажљиве учиним учитель и надзирателъ на нешта, што многи за маленкост држећи превиди, а што е по моме мненю врло важно, и на што би рад да сваки пази зато само, ер се тиче душевнога развитка дечег.

Прво ћу споменути о месту на коме учитељ у школи седи. Учитељ би имао у школи оно место за себе изабрати, с ког ће и он сву децу и сва деца нђга лако видети. Ово је услов важан тако, да без нђга ни пола успеха бити неможе.

На таком месту имао би мирно и стално седити, а не као што многи обичај има устаяти, па по школи тамо и тамо ходати и ходајући децу изпитивати, преслишавати или их учити; ер чим устане и по школи ходати пође, одма од часа престану и деца пазити.

Али ние ни извалђно и ленђо седењ на столици лјк оне умне радњ, којом је рад учитељ, да оне дремовне и на ученђ и размншљанђ теже и ленђ дечне душе на умни рад побуђује и у томе раду запете држи. Ко дакле на ово иде, тај треба и тврдо пред децом да стои, и да иште, да се и деца тако држе, па тек онда да науку започне, кад се све оно шушканђ утишало.

Кад тако учитељ сву децу на оку и све дечне очи на себи има, тек онда стои он у оној правој душевној свези, не са едним или другим само дететом, већ са целом класом. Онда може из очию деце читати, колико их слуша нђгову науку; онда може свакога поединце познати, кои је што већма и живљђ пази, а ко манђ, па да се по томе управља, ако је рад да говор нђгов успеха има. По томе ће знати, кога ће опоменути ил укорети, побудити ил охрабрити, и кога ће за углед онима похвалити. А што се деце тиче, ови ће из нђгови очию видети, колико је он одат за оном науком, коју им предаје, и далеко ће је пре схватити, кад га и у очи гледе, него кад му само го глас чују.

Држим да ние нужно на ситније у ову ствар улазити, и поединце набрђати, колику отуда корист имају и деца и учитељ, и држим да је сваки ко год ово из изкуства зна мог мненя и мог желђ, да сваки учитељ ову велику снагу свога ока свакад употреби и да је никада с ума несмеће; а онога, ко ние о овоме уверем молим, за љубав нђгову и нђгове деце да ово само за неко време али озбиљно покуша, па да се увери, шта га је само са овим едним тихим али најснажнијим средством, како у зашту тако и у науци деце учинити кадар.

Далђ долазе питања, што их учитељ деци даје као најглавније средство за развљанђ умни снага у деци.

На питањима најважније је ово, да су проста и определена. Врло је незгодан знак по вештину учитеља и од велике сметњ у науци, кад он неуме одма у први мах питањ своје онако да стави, да га деца одма схвате, него кад га мора допуњавати, пре-

вртати, у другим речима стављати, и на два три начина извртати. Тим се изда, или да сам ствар своју несхвата јасно, или је невешт у разлагању, или ни сам непази, и сам је рассеян, те тим поремети и децу у њеном размишљању, јер немају тврде тачке, које се у онај мах држати имају.

Исто је тако знак невештине, најпре прозвати дете на одговор, па онда стављати питање. Ко овако чини, томе само оно једно дете пази, или можда само још понеко, које се радо показати боље од овог, а другу није ни брига. Учитељка је задаћа сву децу пазити и гледати да сва умом раде, ако ће да их све умом развије; а ту је онда прво правило: најпре ставити питање, па онда прозивати ово или оно дете да одговара. Ово је правило врло важно, јер само овако сва деца пазе и размишљају, а ово је главна задаћа школе, ако оће не само да их оном научи, о чему је кад реч, него да их вештабајући у размишљању начини да су живља и окретнија.

Ако је децу научно, да дигну руку које је спреман са одговором, онда ће одма једним погледом познати, колико их је пазило и кои су, а колико их није пазило, или није питања схватило.

Кад је питање стављено, онда опет долази један случај, да се позна вешт и ваљан учитељ, а то је: ако пусти један часак деци на размишљање. Нема ништа несмислене, него при раду, којим смо ради у деци умне даре развијати, у њима мисли и размишљање будити одма, и брже боље иза стављеног питања, онога ко први руку дигне звати или пуштати, да одговара; јер чим овај зине, одма од оног часа сви кои су почели размишљати прекину мислити, и тим се вештабање мисли пресече, које је далеко главнија ствар и добитак него онај одговор. Треба дакле по нешто времена па ма најмање било оставити деци, да се свако у мислима сабере, стегне, и да сваки ону мисао, коју је учитељ питањем у њима покренуо прође и сврши, и по томе згодан одговор склопи. Ово је ствар врло важна, и само ће је невештак за маленост држати или може бити још и противу тог бити, држећи да се овим време траћи, или да се губи брзина и окретност умнога рада. Овим се изгуби само оно што неваља, а то је: да брзоплета деца остану натраг; а добије се то: да сва остала деца ону задању јасне и сигурне прођу и тим напреднија буду.

Има по неки учитељ обичај децу питати по реду како седе, почевши од прве скаме, и немарећи, да ли и они из пете и шесте скаме о томе шта мисле, или не; има по неки, пак се својим питањима само на оно двоје троје бистрије деце обзире, а за остало

30, 40, 50 и више деце и немари, пазе ли шта или не; а има и такови, кои половици деце окрене леђа немарећи шта му за леђима раде; код такови веруем, да неможе бити успеха, али не зато, што су деца тупа ил лудоглава, него што је он невешт.

Кад би само сви, кои нису на ово досад пазили одсад пазити хтели, они би се уверили, колико се много са овим успети може. Они би ваљало да само едаред завире у школу ономе учитељу, кой сву децу пази као да је једно, и да виде успехе. и уверенисмо, да би и они одма од оног дана, чим би овако чистити започели исто таке успехе и код своје деце опазиди, а на велико и своје одлакшанѣ, и дечију корист и родитеља радованѣ.

Основне школе у Баварској.

(Продуженѣ.)

У Баварској има 4810 римски школа са 5796 учитеља и 307 учитељки; 2150 протестантски школа са 2669 учитеља, и 8 учитељки; 153 еврейске школе са 157 учитеља, и тако укупно 7113 школа, а 8622 учитеља и 315 учитељки. У свакидашњу школу иде 284,788 мушке и 290,426 женске деце; у недељну школу долази 178,713 ученика и 192,348 ученица. На ове школе троши правителство 404877 ф. Обштинске касе: 1103789 ф.; различите фундаце 596,089 ф.; приватни люди 807,745 ф. Врло се ретко догађа, да у којој општини деца слабо у школу долазе, и то је узрок, што се према броју житеља од $4\frac{1}{2}$ милиона узети може да свака девета душа иде у школу.

У већим варошима одделене су школе за сиромашку децу од остали школа, које се са педагогичног гледишта никако одобрити неможе.

Искусство је показало, да међу простим народом и међу занатлијама само у оним местима деца незабораве вештине и науке, што их у обичној и у недељној школи научише, где је обичај да люди и жене точно сваке недеље и празника у цркву са зборником иду, и где сав народ у цркви поје, а на дому Библију и друге религиозним духом списане књиге брижљиво чита. Обичне сеоске школе састоје се из три разреда, од којих најнижи подељен је на два одделена, на почетнике и букварце. У већим варошима распрострањену ове три класе на седам одделена или толико засебни класа. Деца су у школи по 5 сати на дан. Сре-

дом и суботом послеподне нема школе. На селима преко лета од 1. Мая до 1. Новембра држи се само по 2 или 3 сата на дан школа и то изјутра се у 6 сати започинѣ. Ферие се дају у време жетве у двапут по две недеље. У варошким школама траје годишњи одмор само 14 дана.

У сваком плану предавања морају бити ови предмети :

1. Наука вере и библична повестница. Ученѣ песама црквени и библични изреченија.

2. Читанѣ прве две године механично; треће године разумљиво; а четврте лепо и подпуно добро читанѣ.

3. Писанѣ с ортографичним и граматичним вештањем на диктандима, покушавања у правленю конти, квита, сведочба и писама, и краснописанѣ.

4. Рачун с практичним задатцима двоставничког и тројног правила у целим брѣвима, и лакшим разбитцима.

5. Познаванѣ света, с особитим призренѣм на познаванѣ отачбине. Предаванѣ ове последнѣ науке само онда служи на похвалу учителѣву, ако му деца добро читати, писати и рачунати умею.

6. Црквено поянѣ и певанѣ народни песама зарад побуђеня и оснаженя чувства побожности и родољубия.

7. Цртањ одпре е било облигатан предмет за све, а сад е само за оне ученике, кои волю и дар на то имаю. Учисе и у недельной школи. Осим тога има обашка 261 школа за рисованѣ.

С народним школама стоје у свези школе радности или обртничке школе (Industrie-Schulen), али оне само у варошима и варошицама напредую. Међу земљделцима и где постоје неприносе довољано плода. Обртнички школа има 1550, и на њима 1963 учитеља. Уз сваку оваку школу налазисе башта.

Дисциплина школска у многоме е налик на ону у Баденској кнежевини. Ако деца погрешку какву учине, или их родители воде у мејане на места где се игра, карта и т. д. има власт местна школска управа родитељ призвати, световати и у случаю непоправимости казнити или полицији предати да се казне. Телесна казна само се у врло редким случајевима и то с великом предосторонношћу у школи употребити сме.

У недельной школи повторава се и допуњава наука, што е деца у обичной школи уче. Ту су мушки од женски одделени, и са свакима бави се учитељ по два сата. Успех недельни школа засад е јошт врло мален.

Најманя плата учительска износи 250 ф. Која обштина не-

може толико платити, той се дає привремени заступник званија учитељског, кои є млад нежењѣн и без породице, па се може с платом од 150—200 ф. задовољити.

За учитељско званїе приправља се младеж у семинаријама. У семинарије ове примаю се само они младићи, кои су се по свршетку народне школе три године дана у малим дистриктуалним препарандијама (Vor seminarien) учили, или код ког валиног и припознатог учитеља за толико времена као учитељски практикант бавили се, и осим точног и подпуног звања свију за народну школу преписани предмета, у земљоделству, музици, појноу и рисовању добро се извећтали. Пред приманїем у семинарију полагају ови ученици испит пред комисином на то одређеном, која се састои из едног правителственог и едног конзисториалног повереника, инспектора и едног учитеља семинарије. Сваки, кои у семинарију примљѣн бити жели, мора осим тога донети сведочанство да є здрав и да се има одкуда издржавати за оно време, док учитељске науке учио буде. Течај школски у семинарији трає две године. Ту се учи наука вере, наука о воспитавању, матерњи єзик, рачун, краснописанїе, музика и правило црквено; као ванредни предмети предају се: обшта звања и цртанїе. Приправници имаю 11 сати на дан школе и школскога посла. Сви станују заєдно у семинарији. Свака семинарија има инспектора с платом од 800—1200 ф.; префекта са 500—800 ф. (ова су обеица свештеници); два учитеља с платама од 400—600 ф. више спољника, економа, и домаћег служитеља. Семинарија има 10. Са сваком стои у свези школа, у којој се семинарци практично настављају, како ваља учитељске дужности одржавати.

На сви десет семинарија троши се преко године близо 90000. Валини и сиромашни семинарци добијаю стипендије. У семинаријама траю ускршње ферие 14 дана, а сесѣ шест недеља. Свршени семинарци полагају одма испит пред онаквом комисином, пред каквом су и испит о приманю положили. Кои овај испит положи зову се чекаоци или експектанти звања учитељског, и употребљу се прве године као спољници, а друге и треће године као заступници звања учитељског. — У сваком дистрикту школеком постои библиотека и завод за далїе изображавањ у служби налазењисе учит. ля. Овај завод састои се у држаню учитељски конференција (најмањ свака два месеца по една, шест преко године). За ове конференције мора сваки учитељ писмене саставке израдити, кои се у конференцији критикују. Ту се још воде разговори о школи и о воспитавању деце; чине се предавања за у-

глед; препоручују се књиге и листови, што су по учитељ нај-
сгоднији. На четири године после излазка из семинарије, полаже
сваки кандидат испит за полученј сталног учитељског звања, и
то у семинару пред горепоменутом комисиом и тек после овога
испита може за сталног и правог учитеља наименован бити.

Учитељ поставља окружна власт а потврђује само правитель-
ство. У варошима могу само они постати учитељи, кои при ис-
питима најбољу оцену заслуже. При сталном наименовану пола-
же учитељ таксу, која износи 10% од њгове годишњ плате.
Стално постављени учитељ само се због велике кривице, и по
судейском приговору коначно одпустити може. Сав годишњи до-
ходак сеоског учитеља износи обично 400—500, а варошког учи-
теља до 600 ф. Где је плата мања, тамо су общине обвезане за
учитеља све државне и общинске данке плаћати. Учитељима је
дозвољено узгред одправљати дужност общинскога писара. Сва-
ки новопостављени учитељ или заступник учитељски мора прила-
гати у окружни фонд за пензио учитељски удовица и сирота.
Отуда добия свака удовица пензио, а свако сироче до петнај-
сте године помоћ за издржаванј и воспитанј. Окружне државне
касе са знаменитим прилозима сваке године умножавају пензиони
фонд. Обштине обвезанесу на подпомаганј учитељски удо-
вица и сирочади сваке године прилагати, отуда је основан завод
за учитељску сирочад, од које се ваљани учитељи и учитељке
изображавају. Стари и болестни учитељи добияју спомоћника,
или баш и саму пензио.

Учитељке се налазе понаввише код римляна, особито се
као такове одликују калуђерице и школске сестре (arme Schul-
schwwestern). У Аугсбургу налази се у девичком манастиру ве-
лико и најбољ девоячко училиште са 14 учитељки и женском
препарандиом. У вишим девоячким воспиталишима влада најбо-
љи ред. Овакви завода има 47, где калуђерице, и 56 где светске
госпође и госпођице младеж свог пола воспитају. Број воспита-
ница у овим вишим заводима надмашује 4000. Спомена достојан је
девојачки институт у Аугсбургу, кога је основала госпођа Вар-
вара Стетен, да се у њму у духу християнске благодравности
воспитивају она деца, која родитељ рано изгубе. Далј завод кра-
ља Максимилиана зарад воспитаваня официрски, званичнички и
племићки девојка, у коме 60 бесплатни и 30 плаћени места има.
У обште се примећује да они девојачки воспитатељни заводи,
у којима дух побожности, смерности и родољубивости дише, и
где се девојчице вредноји, чистой благодравности и правои

мудрости навикавао, а такови има у Баварској највише, најболѣ плоде за живот приносе, из њи честне девице, ваљане супруге, добре матере и врстне домаћице изилазе. На против у којима се заводима матерњи език и вера презире а суџа подрањоу, где се само спољашњи воспитаниѣ и углађеност дае и где се гордости и раскошности пут отвара, из ти изилазе девојке, које домова родитеља и мужава свои упропашћују.

У Баварској имаде и завода за одојчад т. е. за дечицу од едне и од две године (Krippenanstalt); малодечје школе за забављањ и чувањ деце од 3—6 година; и домова избавителни (Rettungshäuser) за децу немарни и неваљали родитеља од 6—13 године. У овим домовима под надзором поштени люди уче занемарена деца домаће, вртарске и польске послове, особито прести, шити и плести котарице, а притом иду и у местну школу са осталом децом. Ред калуђерски св. Јоана највише се труди и прилаже на издржавањ избавителни домова, и на ту се цел купе доброволни прилози по целој земљи. На свако дете трошише преко године 40—60 форинти. Од деце што се у оваквим заводима воспитавая постаю поштени и верни служители и слушкињи.

У сваком окружию налази се по едан завод за глуву и нему децу. У Минхену постои велики завод за слепу децу с капиталом од 15,000 ф. Од 66 следе деце, што се овде уче, само се за три детета нешто плаћа, а остала уче се и издржаваю бесплатно. Сирочад без иманя стоје у сваком месту под надзором обштине, која се за њи из обштински прихода старати и добро их воспитавати има. Обично се сирочад даю на воспитаниѣ и издржавањ поштеним породицама сиромашнијега станя, а после 13те године даю се на занат или у службу. У Аугсбургу, Нирнбергу и јошт у неким варошима постоје заводи за сирочад. У Виндсбаху основан је године 1837 обштински завод за протестантску свештеничку сирочад. Основатељ овога завода Х. Бранд почео је ово велико дело милости оснивати с капиталом од 35 крајцара. Сад има у овом заводу 60 питомаца, кои уче мале и латинске школе. Сирочад свештеничка издржаваю се и воспитавая овде сасвим бесплатно; синови свештенички, којима је отац жив, плаћаю за рану 100 ф.; а синови светски люди плаћаю 150 ф.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

ЗЕМЉОДЕЛСКЕ ШКОЛИЦЕ У МЛЕТАЧКОЈ. Како се правителство заузело, да у Млетачкој свуда подигне мале земљоделске школе, то се ове данас по свима већим општинама отварају; а сад се спрема у Верони и педагогички курс за изражавајућ сеоски учитеља у земљоделској науци. Жалосно искуство ови последњи периодни и оскудни година јако је побудило народ млетачки на побољшање земљоделства науком и вештином данашњег времена. Айдемо за њима!

ПОПУЛАРНЕ ЛЕКЦИЈЕ ЗА ЗАНАТЛИЦЕ У ЛВОВУ. М. Јануара ове год. отворенесу популарне лекције за млађе занатлице у Льову; примилису се овога ондашњи професори бесплатно и по договору са начелником ондашњег занатлиског збора предају сваке недеље вечером по два сата засад хемију, физику и технологију. Тако се може напредовати!

СРБСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У АУСТРИЈИ. У Аустр. држави има свега 669 срб. основни школа: у провинцијалу 333 и у крајини 336, и то: у Бачкој 61, Банату 85, осталој Угарској 59, Срему 81, Славонији 26, Хрватској 2, Истрији 1, Далмацији 18, — на онда по регементама: у белоцркванској 47, панчевачкој 45, бачком баталиону 18, у варашинској регем. 61, бродској 7, градишкој 40, банској I-вој 10, банској II-гој 23, ђурђевачкој 20, крижевачкој 12, слунској 19, огулинској 13, оточкој 11 и личкој 10. А почем школе на више места по 2, 3 и 4 класе имају, то има учитељски штација у провинцијалу 377 а у крајини 349 свега 726.

СРБСКА МАЛА ГИМНАСИЈА У НОВОМ САДУ. У овој било је прошле год. 111. деце, и то у I. школи 48, у II. 26, у III. 18 и у IV. 19. Од ове деце било је 84 православно, 11 римљана, 1 унијат, 2 лутерана и 13 евреја, а по народности 86 Срба, 2 Мађара, 10 Немаца и 13 евреја. По успеху изашло их је 17 превосходи 66 са првом и 18 са другом класом а 10 је отишло без сведочења. — Од ових платило је школарину целу њи 76 и полу 5 по 8 ф. 40 нов. ослобођено је било њи 5 уполе а 25 сасвим; од уписни такса дошло је 45 ф. 10 нов. — Међу овима било је 3 штипендисте. — Предавало се од изванредни предмета: француски језик, црквено појање и музика. — На гимнасији овој има 1 катихета, 4 редовна професора и управитељ. Катихета има плате 162½ ф. а. в. Сваки професор по 682½ ф. и управитељ 785½ ф. Окром тога има управитељ што учи децу црквено појање још 200 ф. едан од професора за одржавајућ службе актуара код србске црквене општине 200 ф. и катихета као управитељ главне основне школе 105 ф. — Учевни средства има: библиотека са 2000 комада књига, за децу 66. Физично хемиски справа 45 комада, зоологиске збирке 285 ком. ботаничке збирке 400 табака, минералне збирке 380 ком. мапа земљописни 40, атласа 10, глобуса 3, етереометрични тела 12, нумизматичке збирке

450 ком. и 265 слика које за стару грчку и римску повестницу, које за стари и за нови завет. — Прошле године због слабог успеха у наукама и лошег владанја одпуштено из првог разреда њи петорица, и то двојица по заключеној професорској конференцији, а троица је управитељ дао соп-silium abeundi, који је од стране њинових родитеља усвојио. — Ова гимназија устројена као и друге јавне гимназије у смислу Organisations-Entwurf-а за гимназије, и само у томе од оног одступа, што је грчки језик као ванредна студија био предаван, и што са подизанјем катедре мађарског језика као редовног предмета морало се у њи два разреда код латинског језика по два часа умалити.

ПРАВОСЛАВНИ ШКОЛСКИ ФОНД. Продужењ списка. Види на стр. 15.

Из Арадске жупаније обећале су њи 142 општине давати у-скупа сваке год. 376 ф. 32 нов. то чини од 1813 год. за 51 год. дана 19192 ф. 32 нов. а дугую до краја 1864 год. 6406 ф. 54 нов. далесу дакле ускупа 12785 ф. 68 нов. Највише је обећао Арад: сваке год. 23 ф. 94 нов. недугује ништа.

Из Бихарске жупаније обећалесу њи 25 општина давати ускупа сваке год. 89 ф. 46 нов. то чини од 1813 год. до краја 1864 свега 4562 ф. 46 нов. али дугую ускупа 3085 ф. 64 нов. далесу дакле 1478 ф. 82 нов. Највише је обећао велики Варад: годишњ 16 ф. 80 нов. ал дугује 758 ф. 80 нов.

Из Бикешке жупаније обећало је њи 4 општине давати сваке год. ускупа 24 ф. 78 нов. то чини од 1814 па до краја 1864 свега 1263 ф. 78 нов. али дугую 768 ф. далесу дакле 494 ф. 78 нов. Највише је обећала: М. Ђула: 8 ф. 40 нов, ал дугује од 1828 год. 303 ф. 80 нов. Бикеш: по 7 ф. 14 нов. дугује од 1857 год. 57 ф. 12 нов.

Из Чанадске жупаније обећалесу њи 5 општина давати сваке год. ускупа 31 ф. 92 нов. то чини од 1813 до краја 1864 свега 1627 ф. 92 нов. дугую 811 ф. 98 нов. далесу дакле 815 ф. 94 нов. Највише је обећала општина: Надлак и Батанија свака по 8 ф. 40 нов. ал дугује она од 1829 год. 302 ф. 40 нов. а ова од 1857 год. 66 ф. 20 нов.

Из Бачке жупаније, обећале су њи 39 општина давати сваке г. ускупа 207 ф. 77 нов. то чини од 1813 до краја 1864 год. 10596 ф. 27 нов. али дугую 5241 ф. 34 нов. далесу дакле 5354 ф. 93 нов. Највише је обећао Нови Сад: 63 ф. годишњ ал дугује од 1847 год. које чини 1134 ф. Сентомаш са 16 ф. 80 нов. дугује од 1831 год. 571 ф. 20 нов. Футог са 14 ф. 70 нов. од 1829 год. 524 ф. 49 нов. Бечей са 10 ф. 50 нов. од 1837 год. 296 ф. Паланка са 8 ф. 40 нов. 214 ф. 20 нов. Бая са 8 ф. 40 нов. 260 ф. 40 нов. Петровосело са 6 ф. 30 нов. 170 ф. 10 нов. Ада са 6 ф. 30 нов. 75 ф. 60 нов. Остале су обећале мањ.

Из Бараньске жупаније обећале су њи 32 општине давати сваке год. свега 69 ф. 44 нов. то чини од 1813 до краја 1864 год. 3538 ф. 38 нов. ал дугую 2375 ф. 71 нов: дале су дакле ускупа 1162 ф. 58 нов. Највише је обећао Муач; 8 ф. 40 нов. ал дугује од 1847 год. 151 ф. 20 нов. и Шиклош са 8 ф. 40 нов. од 1818 год. 394 ф. 80 нов.

Из Толчанске жупаније обећалесу њи 5 община давати сваке год. 16 ф. 38 нов. то чини од 1813 до края 1864 год. 835 ф. нов. ал дугую 737 ф. 52 нов. дале су дакле само 99 ф. 86 нов. Од год. 1832 ние дошло отуда ни крајцаре. Найвише е обећао Дунафелдвар 10 ф. 8 нов. ал дугуе од 1818 год. 466 ф. 20 нов.

Из Столно Београдске жупаније обећале су њи 4 общине давати сваке год. 21 ф. 21 нов. то чини од 1813 до края 1864 год. 1081 ф. 71 нов. ал дугую 741 ф. 51 нов. дале су дакле 340 ф. 20 нов. Найвише е обећао Адонь 8 ф. 40 нов. ал дугуе од 1841 год. 206 ф. 85 нов. Бата са 5 ф. 88 нов. од 1821 год. 255 ф. 78 нов.

Из Пештанске жупаније обећало е њи 7 община давати сваке год. 34 ф. 2 нов. то чини од 1813 до края 1864 год. 1735 ф. 2 нов. ал дугую 638 ф. 82 нов. дале су дакле 1096 ф. 20 нов. Найвише е обећао Збег: 8 ф. 40 нов. дугуе од 1858 год. 58 ф. 80 нов. Калаз са 7 ф. 56 нов. од 1837 год. 211 ф. 68 нов. Ковин са 6 ф. 30 нов. од 1831 год. 214 ф. 20 нов.

Кралџвске и привилегир. вароши обећале су сваке год. давати: Пешта, грчко-влашка община 33 ф. 60 нов. дугуе само последню годину. Будим по 21 ф. дугуе од 1843 год. 462 ф. Ђгра по 14 ф. 70 н. дугуе од 1824 год. 595 ф. 35 нов. Коморан по 12 ф. 60 нов. дугуе од 1832 год. 415 ф. 80 нов. Балашђармата по 11 ф. 34 нов. од 1821 год. 498 ф. 96 нов. Сегедин по 10 ф. 50 нов. од 1855 год. 99 ф. 75 нов. Мишколац по 8 ф. 40 нов. од 1833 год. 266 ф. 70 нов.

СРБИ НА НАУЦИ У УГАРСКОЙ. На угарским учевним заводима било е прошле год. Срба на науци:

- а) на универзитету: правника 39, мелика 2, философа 2, = 43.
- б) на правним академияма: у Пожуну 1.
- в) на гимназияма: у Новом Саду 86, у Темишвару 82, Сегедину 55, Бечкереку 33, Баи 27, Печую 21, Араду 16, Пешти на државной гимн. 16, на пиариской 8, у Суботици 13, у Будиму 8, стол. Београду 6, Логошу 5, Калочи 3, вел. Вараду 2, Острогошу 1, у Врбасу 30, Пожуну 14, Шарошпатаку 1, Шопрону 3, у Пешти 1, у Кечкмету 38, Дебрецину 4, Папи 6, Керешу, 13. = 492.
- г) на Техници: 4,
- д) у Реалкама: у Сомбору 39, Вршцу 34, Кикинди 20, Будиму 6, Печую 4, Сегедину 3, Пешти 3, Пожуну 1. = 110.

Лист овај излази месечно дваред: сваког 15 и последнѣг.

Кошта заедно са додатком 4 фр. а додаток сам 1 фр. на год.

Изд. и уређуе Др. Ђ. Натосевић. — Штампa кр. уг. свеучил. печатня.